

POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania S. Spółki z o.o. w O. i P. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o podstawę wymiaru składek ,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 czerwca 2017 r.,
skargi kasacyjnej S. Spółki z o.o. w O. i P. G.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 24 lutego 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 24 lutego 2016 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołujących się S. Sp. z o.o. w O. i P. G. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w C. z dnia 5 grudnia 2014 r., oddalającego odwołania wyżej wymienionych od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 11 marca 2013 r., którą organ rentowy stwierdził, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne od 25 października 2012 r. dla P. G. jako osoby zatrudnionej na podstawie umowy o pracę u płatnika składek S. Sp. z o.o. w O. stanowi kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę w przeliczeniu na pełny miesiąc, to jest za okres 2012 r. – 1500,00 zł., a od stycznia 2013 r. – 1600,00 zł.

Odwołujący się S. Sp. z o.o. w O. i P. G. wnieśli do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 24 lutego 2016 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, to jest: art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 387 § 2¹ k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c., a także naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest: art. 58 § 2 i § 3 k.c. i art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p., art. 22 § 1 k.p., art. 13 k.p., art. 78 § 1 k.p. oraz art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 1 w związku z art. 4 pkt 9 i art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

We wniosku o przyjęcie ich skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołali się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które zawarli w pytaniu: „Czy w przypadku uznania, że uzgodniona w umowie o pracę wysokość wynagrodzenia i skorelowana z nią podstawa wymiaru składek na ubezpieczeń społecznych prowadzą do ukształtowania stosunku prawnego w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego i tym samym umowa dotknięta jest sankcją nieważności w tym zakresie (art. 58 § 2 i § 3 KC w zw. z art. 300 KP), to podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (art. 18 ust. 1 USUS oraz art. 20 ust. 1 USUS w zw. z art. 4 pkt 9 USUS oraz w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 1 USUS) powinna zostać określona w kwocie minimalnego wynagrodzenia o pracę, ustalonej przez przepisy ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę z dnia 10 października 2002 r., czy też podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, skorelowana z wynagrodzeniem za pracę, powinna zostać określona przy uwzględnieniu kryteriów i czynników wynikających z art. 78 § 1 KP w sposób uwzględniający okoliczności danego przypadku?”

Ponadto, zdaniem skarżących, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ: (-) Sąd drugiej instancji uznał, że na podstawie art. 58 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w opisanych w uzasadnieniu wyroku okolicznościach umowę o pracę zawartą przez płatnika i ubezpieczonego uznać należy *en bloc* za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, a jako taką całościowo nieważną („taka umowa o pracę jest nieważna jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego”), podczas gdy prawidłowo stosując przepisy prawa materialnego Sąd

Odwoławczy powinien sięgnąć do art. 58 § 2 i 3 k.c. w związku z art. 300 k.p., ewentualnie uznając umowę za nieważną w części dotyczącej wynagrodzenia za świadczoną pracę, a w dalszej konsekwencji dokonać oceny, czy bez postanowień dotyczących uzgodnionej kwoty wynagrodzenia, rzekomo dotkniętych nieważnością i zastąpionych przez postanowienia zgodne z przepisami prawa pracy (art. 13 k.p. i art. 78 § 1 k.p.), czynność zostałaby dokonana przez strony i dopiero wówczas stwierdzić nieważność umowy w części, ustalając podstawę wymiaru składek i skorelowane z nią wynagrodzenie pracownicze z poszanowaniem czynników i kryteriów z art. 78 § 1 k.p.; (-) Sąd drugiej instancji pominął merytoryczne zarzuty podniesione przez pełnomocnika skarżących w toku rozprawy apelacyjnej, dotyczące ustalenia wynagrodzenia o pracę na poziomie minimalnego, nie zaś wynagrodzenia godziwego w rozumieniu art. 78 § 1 k.p. (art. 13 k.p. i art. 78 § 1 k.p. oraz art. 58 § 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.), jak również związanej z tym zagadnieniem kwestii rozkładu ciężaru dowodu (art. 6 k.c. w związku z art. 3 k.p.c. i art. 78 § 1 k.p. w związku z art. 22 k.p.), co doprowadziło w przekonaniu skarżących do oczywistego naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. (a w dalszej konsekwencji - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i - na wypadek uznania, że pomimo zarzutów skarżących podniesionych na rozprawie apelacyjnej i przebiegu postępowania drugoinstancyjnego przepis ten znajdował zastosowanie - art. 387 § 2¹ k.p.c.) wobec nieuzasadnionego przyjęcia, że w odniesieniu do osoby ubezpieczonego podstawę wymiaru składek stanowi kwota minimalnego wynagrodzenia, pomimo że w żaden sposób organ rentowy i sądy powszechne wypowiadające się już w niniejszej sprawie, nie wyjaśniły sposobu, przyczyn lub podstaw określenia wynagrodzenia na tę kwotę, co miało wpływ na treść wydanego rozstrzygnięcia z przyczyn opisanych w uzasadnieniu niniejszego wniosku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (por. pośród wielu postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 296/11, LEX nr 1214580; z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 71/13, LEX nr 1331300). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi

Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Skarga jest natomiast oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPIUS 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963 nr 11, poz. 286).

Oceniając wniosek skarżących o przyjęcie ich skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy uznaje, że nie spełnia on wyżej określonych kryteriów.

Przede wszystkim Sąd Najwyższy zauważa, że skarżący łączy wystąpienie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego z oczywistą zasadnością skargi. Obie te przesłanki przedsądu odnosi bowiem do kwestii związanej z prawidłowością zastosowania w sprawie art. 58 § 2 i 3 k.c. w związku z art. 300 k.p. Tymczasem,

już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałoby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowień Sadu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

Niezależnie od tego Sąd Najwyższy stwierdza, że za ugruntowany w judykaturze należy uznać pogląd, że ustalenie rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę może być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne jako dokonane z naruszeniem zasad współżycia społecznego, polegającym na świadomym osiągnięciu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu - art. 58 § 3 k.c. w związku z art. 300 k.p. (por. pośród wielu wyroków Sądu Najwyższego: z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192; z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 191; z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 251), a Zakład Ubezpieczeń Społecznych może skutecznie zakwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego deklarowaną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało ono wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzającej do obejścia prawa (por. uchwałę z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338; Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2006 nr 2, poz. 16 z glosą D.E. Lach). Oczywiście jest przy tym, że ustalona w decyzji organu rentowego wartość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne może być modyfikowana w postępowaniu sądowym, jednakże to na odwołującym się, który pragnie wywieść pożądaną przez siebie skutki prawne, spoczywa inicjatywa dowodowa w tym

zakresie, której skarżący w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy jednak nie wykazali, twierdząc niezmiennie, że rzeczywista i zgodna z art. 22 § 1 k.p., art. 78 § 1 k.c. oraz art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p. była zapisana w umowie o pracę kwota 12.100 zł.

Zdaniem Sądu Najwyższego, nawet pobieżna lektura pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia wyraźnie przemawia, z kolei, za uznaniem, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował przedstawione wyżej poglądy judykatury, uwzględniając je przy dokonywaniu oceny prawnej poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych. Te natomiast wskazują, że Sąd Apelacyjny nie zakwestionował jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego całej umowy o pracę łączącej skarżących, lecz jedynie jej część określającą wielkość wynagrodzenia za pracę. Jeśli więc nawet nie powołał przy tym art. 58 § 3 k.c., lecz wyłącznie art. 58 § 2 k.c., to w żadnym razie błąd ten nie może zostać uznany za kwalifikowaną postać naruszenia prawa potwierdzającą oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Wypada też podkreślić, że owe ustalenia faktyczne, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., wiążą Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznania musiałby je uwzględnić przy rozpatrywaniu sformułowanych w tej skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł zatem do przekonania, że skarżący nie wykazali potrzeby rozpoznania ich skargi kasacyjnej. Dlatego, opierając się na treści art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.